

А.С. Әділова, З.Н. Жуынтаева

*Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, Қазақстан
(E-mail: adilova2010@mail.ru)*

ҚАЗТЕСТ: тыңдалым тапсырмалары — талап және тәжірибе

Мақалада тілдік білімді бағалаудың отандық жүйесінің тыңдалым блогы тапсырмалары функционалдық тұрғыда қарастырылған. ҚАЗТЕСТ республика тұрғындары мен Қазақстанда жұмыс істейтін шетелдік азаматтардың мемлекеттік тілді меңгеру деңгейін бағалау үшін халықаралық тестілеу жүйелері негізінде құрылған. Бұл бағалау жүйесі сөйлеу әрекетінің төрт түрі — айтылым, тыңдалым, оқылым және жазылым — бойынша тест тапсырмаларын қамтиды. Авторлар тест тапсырмалары тілдік білімді тек бағалау ғана емес, жетілдіру қызметін де атқарады, яғни тілдік білімді бағалаушы үшін ғана емес, тіл үйренуші үшін де өзекті екенін атап көрсетеді. Әр блоктағы тест тапсырмаларын дайындауға қойылатын жалпы талаптар болады. Тыңдалым тапсырмаларына таңдалып алынатын аутентті мәтіндер үшін оны түсініп, қабылдау ерекше маңызды, бұл үшін тіл үйренушінің (тестіленушінің) белсенді, рецессивті, әлеуетті сөздік қоры, тілдік жорамалға бейімділігі, жады айрықша рөл атқарады. ҚАЗТЕСТ жүйесі түсіну классификациясының түрлі типтерін ұштастырған. Тыңдалым тапсырмаларының дұрыс түсінілуіне лингвистикалық және экстралингвистикалық (психологиялық, әлеуметтік-мәдени, техникалық) себептер әсер етеді. Авторлар ҚАЗТЕСТ жүйесін талдай келе, оның барлық блогындағы тест тапсырмаларын республикадағы оқу ұйымдары мен мекемелерінің оқыту бағдарламасымен ұштастыру мемлекеттік тілді қолдау, оның қолдану аясын кеңіту тетіктерінің бірі бола алады деген қорытынды жасайды.

Кілт сөздер: тілдік білімді бағалау, тыңдалым тапсырмалары, түсіну, сөздік қор, тілдік жорамал.

Әлемдік өркениетте әр халық өзінің ана тілін сақтауды, оны коммуникативтік тұрғыда күшті тілдердің қатарына қосуды қалайды және осы мақсатта тіл саясатын жүргізеді. Мемлекеттік деңгейде қазақ тілін сақтау, қолдау, орнықтыру, оның қолданылу аясын барынша кеңейту мақсатында жасалып жатқан іс-шаралардың бірі — ҚАЗТЕСТ жүйесі. ҚАЗТЕСТ жүйесі Қазақстан Республикасы азаматтарының және Қазақстан Республикасы аумағында әртүрлі қызмет түрлерімен айналысатын шетел азаматтарының қазақ тілін меңгеру деңгейін бағалау жүйесі ретінде 2006 жылы Ұлттық тестілеу орталығының базасында құрылған [1].

Жалпы, тілді білу деңгейін бағалауға арналған тестілеу — плюрицентрлік тілдерді әлемнің әр жерінде меңгерудің тәуелсіз әрі қолайлы бағалау тәсілі ретінде ұзақ уақыттан бері белгілі және әлемнің көптеген елдерінде кеңінен қолданылады.

ҚАЗТЕСТ жүйесі бойынша тілдік білімді бағалау азаматтардың тұрғылықты жеріне, бағалау уақытына, тілді үйренудің нысаны мен формасына тәуелсіз қазақ тілінен коммуникативтік қабілеті мен біліктілік дәрежесін айқындайтын объективті бақылау болып табылады.

ҚАЗТЕСТ — отандастарымызбен қатар, Қазақстан Республикасындағы шетелдік азаматтардың мемлекеттік тілді меңгеру деңгейін бағалау жүйесі.

ҚАЗТЕСТ жүйесі тілдік білімді бағалаудың халықаралық, әлемнің бар түкпірінде кеңінен танымал TOEFL, IELTS, DALF/DELF, DSH, CELI, TÖMER, ТРКИ және т.б. жүйелерінің қағидаттарына негізделген.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2008 жылғы 11 қыркүйектегі № 835 қаулысымен «ҚАЗТЕСТ жүйесін енгізу мен дамыту тұжырымдамасы» мақұлданды. Тұжырымдамада ҚАЗТЕСТ жүйесін енгізу мен дамыту бағыттары анықталды. Тұжырымдама негізінде ҚАЗТЕСТ жүйесін дамыту жөніндегі басқарма Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігіне қарасты «Ұлттық тестілеу орталығы» Республикалық мемлекеттік қазыналық кәсіпорынында арнайы құрылымдық бөлімше ретінде жұмысын бастады.

Қазақстан Республикасының 2015 жылдың қаңтарынан бастап енгізілген Ұлттық стандарттарында (СТ РК 1926–2015, СТ РК 1928–2015, СТ РК 1927–2015, СТ РК 1925–2015, СТ РК 1929–2015) қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзыреттіліктері сөйлеу әрекетінің төрт түрі бойынша нақтыланған, яғни тест тапсырмалары тыңдалым, лексика-грамматикалық, оқылым және жазылым блоктарынан тұрады.

Аталған Стандарт қазақ тілін меңгеруді және коммуникативтік тілдік құзыреттіліктерді қалыптастыруды анықтау мен бағалау талаптарын белгілейді.

Осы Стандарт ережелерін Қазақстан Республикасында азаматтардың қазақ тілін меңгеру бойынша коммуникативтік тілдік құзыреттіліктерін және қазақ тілін білу деңгейін анықтау мен бағалау үшін тіл үйренуші, тілді үйретуші-оқытушы мекемелер мен ұйымдардың, ведомстволардың меншік нысандарына, ұйымдық-құқықтық нысандарына, қазақ тілін оқыту түрлері мен әдістемелеріне қарамастан қолдануға, қадағалауға және сақтауға міндетті.

Жалпы, тіл үйрену барысында тест тапсырмалары тілдік құзыреттілікті тек бағалау құралы ғана емес, тілдік білімді жетілдіру үшін де қолданылады, яғни тест тапсырмалары тіл үйренуші біліміндегі кемшін тұстарды нақтылап, оларды пысықтауға ықпал етеді: «... Тіл үйренуші тест тапсыруға дайындалудан, оны тапсырудан кейінгі нәтижесін талқылаудан тек оның пайдасын ғана көреді. Тест оқушының, студенттің, тіл үйренуші көпшіліктің тілдің қай жағына көңіл бөлуі, нені оқып, нені жетілдіруі керектігін растайды» [2;12].

Тіл үйренуші үшін де, тіл үйрену деңгейін бағалаушы үшін де сөйлеу әрекетінің барлық түрі маңызды, сондықтан ҚАЗТЕСТ жүйесінің әр блогындағы тест тапсырмаларының дұрыс дайындалуы да айрықша жауапкершілікті талап етеді.

Тыңдалым түрлі типтегі және жанрдағы әркілі мәтіндерді тыңдау арқылы қабылдауға бағытталған. Мұндай мәтіндердің қатарына тілді меңгеру деңгейіне байланысты көлемі, тақырыбы жағынан сан алуан диалог, монолог, сипаттау, әңгімелеу мәтіндері, түрлі нұсқаулар, жаңалықтар, сұхбат, кейде полилог те, жатады.

Тыңдалым мәтіндерін іріктеу төмендегі ұстанымдарға негізделеді:

- мәтіннің аутенттілігі;
- мәтіндерде қамтылған лингвомәдени ақпарат мен деректер мәдениетаралық қатысым жағдайына пайдалануға мүмкіндік туғызатындай болуы тиіс;
- мәтін мазмұны тіл үйренушілер үшін қызықты әрі өзекті болуы қажет;
- тілдесімге шығуды қамтамасыз ете алатындай мазмұнға құрылуы тиіс;
- мәтінде ұсынылған тілдік материалдар мен оның мазмұны тест тапсырушының деңгейіне сай болуы, яғни бейімделуі қажет.

Кез келген тесті тапсыру үшін аудиомәтінді қабылдау мен түсіну аса маңызды. Тыңдалған мәтінді түсіну деңгейлері туралы ғылыми айналымда төмендегі типология кеңінен белгілі:

1. Сөз деңгейі;
2. Сөйлем деңгейі;
3. Күрделі синтаксистік тұтастық деңгейі;
4. Мәтін деңгейі.

Бұл деңгейлердің негізгі айырмашылығы түсінудің тереңдігінен, толықтығынан және дәлдігінен, сондай-ақ тыңдаушылардың ойын жеткізу күрделілігінен байқалады.

Сөз деңгейіндегі түсіну тіл үйренушінің немесе тест тапсырушы тыңдаушының өнімді (актив), рецептивті (пассив) және әлеуетті (потенциалды) сөздік қорына байланысты болады.

Өнімді сөздік қор — күнделікті жағдайда ауызекі сөйлеуде қолданылатын коммуникативтік құндылығы жоғары лексикалық бірліктер. Актив сөздік қор сөз қолдану жиілігі, таралуы, оқу бағдарламасындағы тақырыптарды қамтуы, тіркесімділігі, құндылығы, стильдік шектеу жоқтығы, сөз жасау қабілеті сияқты қағидаттар бойынша іріктеледі. Мәселен, жарайды және мақұл сөздерін алайық. Тест тапсырмасы үшін алғашқы сөздің коммуникативтік құндылығы әлдеқайда жоғары.

Рецептивті (пассив) сөздік қор — тіл үйренушіге оқылым және жазылым барысынан таныс, түсінікті сөздер. Бұл лексика көбіне логикалық ұйымдасуға негізделеді, яғни жекелеген сөздердің антонимі, синонимі немесе омонимі сияқты топтар арқылы тандалып алынады. Бұл орайда да сөздің қайталану, қолдану жиілігіне назар аударылуы керек, мәселен, *тез — жылдам, шұғыл* синонимдік қатарындағы қай бірлік жиі жұмсалатыны негізге алынады. Бұл орайда полисемиялы сөзге де назар аударған жөн. Кейде А1, А2 деңгейінен немесе бастауыш сыныптан таныс лексикалық минимум бірлігінің басқа мағынасын жаңсақ өзектендіретін жағдайлар да болуы мүмкін. Мысалы, оқытушы тәжірибесінде «*Денис, қой (перестань)*» деген репликасындағы қой сөзінің өзгетілді тыңдаушыларға таныс овца, баран мағынасын өзектендірген жағдай кездескені де естен шықпауы тиіс.

Әлеуетті (потенциалды) сөздік қор дегеніміз тыңдаушының сөздік қорында болмаса да, мағынасын сөзжасам элементтеріне, мәнмәтінге сүйене отырып болжай немесе нақтылай алатын лексикалық бірліктер. Мұндай бірліктердің қатарына әр алуан күрделі сөздер (қонақ — қонақасы,

қонақүй; жол — жолақы), туынды сөздер (оқу — оқушы, оқулық; кітап — кітапхана, мейман — мейманхана), бұрыннан таныс сөздердің жаңа мағыналары (ата, ана — ата-ана; әке, шеше — әкешеше; қарындас), халықаралық қолданыстағы сөздер жатады. Кейде мұндай сөздер мағынасын тыңдаушы ана тіліндегі сөзге ұқсастырып та анықтауы мүмкін. Әлеуетті сөздердің қатарына тіл үйренуші мағынасын өз бетінше тауып, нақтылап, түсіне алатын сөздер жатады. Кейбір жағдайда тіл үйренуші жекелеген туынды немесе күрделі сөздің мағынасын түсіне алмайды, сондықтан әлеуетті сөздік қорды танып, қолдану үшін тілдік жорамал керек.

Ғылыми айналымда тілдік жорамалдың үш түрі көрсетіледі: тілішілік; тіларалық және тілден тыс [3; 4].

Тілішілік жорамал сөздің грамматикалық тұлғасын, оның сөйлемдегі қызметін аңғарудан, көп мағыналы сөздердің өзіне таныс емес мағынасын түсінуден байқалады.

Тіларалық жорамал калькаға, интернационализмдерге негізделеді.

Тілден тыс жорамал микро- және макроконтекстке байланысты туындайды, яғни тыңдалып отырған мәтіннің өзі немесе тыңдаушы немесе тіл үйренушінің жалпы дамуы, оның лингво-мәдени күзиреті, нақты жағдайды түсінуі немесе пәнді білуі сияқты экстралингвистикалық факторларға да байланысты.

Жалпы алғанда, әлеуетті сөздік қорды ешкім жаттамайды, ол адамның ұзақ мерзімді жадынан түрлі лингвистикалық заңдылықтарға сүйене отырып алынады.

Сөйлем деңгейіндегі түсіну мәтін құрамындағы сөйлемдердің синтаксистік сипатына байланысты. Әсіресе, құрмалас сөйлемдердің логика-грамматикалық құрылымын түсіну оңай емес, бұл қиындық тыңдаушының тыңдау барысында сөйлемді бір мезгілде толығымен тыңдап-қабылдауы мүмкін болмағандықтан, оның бірден жекелеген элементтерге назар аударуынан туындайды. Ал мұның өзі сөйлемді толық түсінуге бөгет болады. Бұл орайда америкалық лингвист В. Ингвенің «тереңдік гипотезасын» есте ұстаған дұрыс. Өткен ғасырдың 50-жылдарының аяғында адамның бір қарағаннан 7 түрлі санды, затты, сөзді есте сақтап қала алатынын есептеп шығарған, оны «адамның тікелей жады, есі» деп атаған америкалық психологтердің пікіріне сүйене отырып, Ингве ағылшын тіліне қатысты өз гипотезасын ұсынады. Оның пікірі бойынша, кез келген ақпараттың сандық параметрі (көлемі) жетіден аспау ол ақпараттың бірден есте қалуына ықпал етеді. Ол өз болжамын «есте сақтаудың тереңдік гипотезасы» [5] деп атады. Кейінгі ғалымдар бұған сәл өзгеріс енгізіп, 7+2, яғни 9 сөз көлеміндегі ақпарат бірден есте сақталады деген тұжырым жасады. Қазіргі дәстүрлі қағаз нұсқадағы мәтінді оқу азайып, электронды құралдарға иек артып, клиптік сана бел алып тұрған дәуірде бұл гипотезаның жүзеге асуы да қиындау екенін айту керек.

Күрделі синтаксистік тұтастық деңгейіндегі түсіну оны жеке-жеке бөліктерге бөліп, олардың өзара байланысу құралдарына назар аударуын қажет етеді. Тыңдаушы күрделі синтаксистік тұтастықтың тақырыбын (басты мәселесін), айтылған пікірдің басы мен соңын синтаксистік белгілеріне қарап ажырата алуы керек.

Мәтін деңгейіндегі түсіну сөйлемдердің өзара байланысын түсінуге, мәтіннің құрылымдық-мағыналық түріне, стиліне, жанрына негізделеді.

ҚАЗТЕСТ жүйесі тіл үйренушінің психологиялық ерекшеліктерін ескеруден туындайтын жіктемесін ұстанады:

1. тыңдалған мәтіннің жеке бөліктерін (фрагментарлық) түсіну деңгейі;
2. жалпы (глобалды) түсіну деңгейі;
3. толық (деталды) түсіну деңгейі;
4. сыни түсіну деңгейі.

Жалпы (глобалды) түсіну деңгейіне мәтіннің мазмұнын беретін тірек сөздер негіз болатын жалпы тақырыпты түсіну тән.

Сыни түсіну деңгейі тыңдалып отырған мәтінді бағалаумен, онда берілген ақпаратқа түсіндірме бере алумен, сондай-ақ қабылданған ақпаратты қайта, өз сөзімен туындатумен сипатталады. Бұл орайда тіл үйренушінің беріліп отырған ақпаратты сыни бағалауы нақтыланатыны көрінеді. Ал мұның өзі тіл үйренушінің сөйлеу тәжірибесі көп болуын талап етеді.

Сонымен қатар тыңдалым үдерісінде мәтінді түсінуге әсер ететін объективті себептер де бар. Оларды үш топқа бөлуге болады: 1) тыңдалымды өткізу жағдайы, 2) мәтінді оқып отырған адамның өзіндік ерекшеліктері, 3) беріліп отырған материалдың тілдік құрылымы.

Тыңдалымды өткізу жағдайына техникалық мүмкіндіктер (акустиканың нашарлығы, айналадағы шу) мен сөйлеп тұрған тұлғаның жоқтығын жатқызуға болады, яғни сөйлеп тұрған адамды тікелей

көріп, тыңдаса, ақпарды түсіну дәрежесі жоғары болады. Бұл тыңдаушының сөйлеп тұрған адамның түрлі кинесикалық, проксемикалық құралдарына байланысты болады.

Екінші топтағы себептер мәтінді оқып отырған адамның дауыс тембрі, дикциясы, сөйлеу қарқыны, тіл мүкістіктері, жас ерекшелігі, акценті арқылы көрінеді. Сонымен қатар бұл топқа таза гендерлік-психологиялық себеп те кіреді, яғни зерттеушілердің пікірінше, адам өзіне тіл үйретушінің дауысына үйренгендіктен, оған басқа жынысты адамдардың сөзін қабылдау қиынға соғады.

Үшінші топтағы қиындықтарға бейтаныс сөздердің, тұрақты тіркестердің, қысқарған сөздердің, терминдердің көптігі, ишараға құрылған сөйлемдер, ауызекі сөйлеуде кездесетін коннотативті құрылымдар, омонимдер, полисемизмдер, интернационализмдер жатады. Ғалымдар диалогтен гөрі монолог, сипаттау мәтінінен гөрі оқиғалы мәтін қабылдауға да, түсінуге де жеңіл деп есептейді. Сондай-ақ сөйлемдердің ұзақтығы да мәтінді түсінуге ықпал етеді, бұл жерде жоғарыда айтылып кеткен Ингве гипотезасын еске алу керек.

Бұлардан басқа тіл үйренушінің мәтінді қабылдауына әсер ететін ерекше бір қиындықтар тобы — оның әлеуметтік-лингвистикалық, әлеуметтік-мәдени құзыретіне байланысты. Бұл түрлі жағдайларға қатысты тілдік норманы, салт-дәстүрді, тарихи деректерді, басқа халық мәдениетін білмеуден туындайды.

Жалпы алғанда, тыңдалымға мәтін таңдағанда тіл үйренушінің психикалық ерекшеліктері, яғни оның сөйлеуді (дауыстап айтылған сөзді) қабылдауы, назары, жады, тілдік жорамалдау және ықтимал жауап табу қабілеті, ішкі сөйлеуінің даму деңгейі ескерілуі тиіс, алайда бұл Қазтест жағдайында мүмкін емесі белгілі, себебі тест тапсырушылар контингенті әртүрлі.

Тыңдалым мәтінін қабылдап, түсіну үшін тіл үйренушінің жадының маңызы ерекше. Психологтар ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді жадты атайды, қысқа мерзімді жад 10 секундқа созылады, яғни осы уақытта ол қабылданған ақпардан ең қажеттісін есте сақтап қалады. Ал оперативті жад — қабылданған ақпарды 10 секундтан артық есте сақтайтын қысқа мерзімді жад. Бұл орайда жоғарыда айтылған тереңдік гипотезасының қысқа мерзімді жадпен байланысты екені түсінікті.

Мәтін түзгенде басты ой оңай анықталатындай, ал қосымша детальдар сонымен ұштасып жататындай болуы керек. Басты ой мәтіннің басында болса, ол 100 %, соңында болса, 70 %, ортасында болса, 40 % түсінікті болады.

Байқалып отырғанындай, ҚАЗТЕСТ тапсырмалары түсінудің түрлі классификацияларын тоғыстырған. Тыңдалым спецификациясында тыңдауға ұсынылатын мәтін көлемі, тақырыбы, мазмұны, қамтылатын лексика-грамматикалық материалдар нақты көрсетілген.

Жоғарыдағы талаптарға қатысты қарапайым деңгейге ұсынылған мына бір диалогті талдап көрейік:

1-диалог

– Сәлем, Асқар, жұмыс бітсе, үйге бірге қайтайық?

– Сөйленімнің жалғасын табыңыз.

A) Иә, солай етейік. Бүгін.

B) Жоқ, жұмыс ұнамады. Қашан?

C) Сізбен келісе алмаймын. Жарайды.

D) Танықаныма қуаныштымын. Қуаныштымын.

Жағдайға сәйкес болса да, қарапайым деңгей үшін аса сәтті емес, вокатив сөйлем логикалық тұрғыдан қажет емес, яғни екеуі бірге жұмыс істесе, сәлемдесу артық; қысқа болса да, құрмалас сөйлем, етістіктің шартты рай жұрнағын білу бұл деңгейде талап етілмейді. Осы қалпында қалдырса да, бұл тапсырмаға сөз деңгейінде жауап берген әлдеқайда ұтымды болар еді.

Базалық деңгейге ұсынылған мына тапсырманы қарастырып көрелік. Спецификация бойынша бұл диалогке мынадай талап қойылады: «Қарапайым деңгейде көрсетілген жағдаяттарға байланысты кеңейтілген диалогтер құрау.

– әртүрлі жағдаяттардағы әрекеттерді жүзеге асыруға қозғау салу формалары (түрткі болу, өтініш беру, кеңес беру, ұсыныс айту, талап ету, бұйрық беру, рұқсат сұрау);

– келісу/келіспеу формалары;

– шақыру түрлері (*бейресми, ресми*);

– Дәурен, терезеге қарашы, қар жауып тұр ма?

– Жоқ, әлі жауған жоқ.

- Мен ақ қарды ұзақ күттім. Биыл неге қар ерте жаумай жатыр екен?
- Сәуле, сенің қысты ұнататыныңды білем. Бірақ сен алғашқы қарды ерекше жақсы көресің, иә?
- Қар жауды ма?
- Сәуле, қар жауыпты!
- Мені орнымнан тұрғызшы. Алғашқы қарды өз көзіммен көргім келеді.
- Алғаш жауған қар неткен әдемі!
- Иә, біздің бала күнгі арманымыз секілді.
- Мен балалық шағымда алғаш рет жауған қарға қос алақанымды тосып, көкке қарап, Жаратқаннан тілек тілеп тұратынмын.

Бір ғана диалогке 15 тапсырма берілген. Мәтінді түсінуді қиындатып тұрған омонимдер (қос, көк) мен лексикалық минимумға енбеген сакралді ұғым атауы. Ой қайталауы, сөйлемдер арасында логикалық байланыс жоқтығы (әлі жауған жоқ — қар жауыпты), базалық деңгей үшін артық ақпарат болып саналатын күрделі теңеу тыңдаушы ойын дұрыс түюге кедергі келтіреді деген пікірдеміз. Әрине, сараптамаға ұсынылған бұл тапсырма мысал үшін келтіріліп отыр, алайда түрлі оқу орталықтарының оқытушылары өз тарапынан, өз оқушыларына тыңдалым тапсырмасын дайындағанда, ескеруі тиіс кемшіліктер екені сөзсіз.

Қорыта айтқанда, ҚАЗТЕСТ жүйесінің әлеуетін орта және жоғары білім жүйесінде қазақ тілін оқыту бағдарламасымен, мазмұнымен сабақтастыру, енгізу, қазақ тілін меңгеру сапасын арттыруға, мемлекеттік тілдің қолданылу аясын кеңітуге, орнықтыруға, ұлттық идентификацияны бекітуге ықпалы зор құрал деп есептеуге болады.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Qaztest [Электрондық ресурс]. — Қолжетімділік тәртібі: <http://kazakhtest.kz/>
- 2 Күзекова З.С. ҚАЗАҚ ТЛІІ тестілеу теориясы мен практикасы / З.С. Күзекова, Г.С. Пазылова, Е.Қ. Әбдірәсілов. — Алматы: Құс жолы, 2009. — 156 б.
- 3 Картон А.С. Роль догадки в процессе пользования языком и в процессе обучения языку / А.С. Картон // Методика преподавания иностранных языков за рубежом. — Вып. II. — 1976. — С. 180–183.
- 4 Заболотская А.Р. Языковая догадка и ее формирование у студентов неязыковых специальностей / А.Р. Заболотская, Н.Ю. Мадякина // Казан. лингв. журн. — 2018. — Т. 1. — № 2 (1). — С. 99–109.
- 5 Ингве В. Гипотеза глубины / В. Ингве // Новое в зарубежной лингвистике. — М.: Прогресс, 1965. — С. 126–139.

А.С. Адилова, З.Н. Жуынтаева

ҚАЗТЕСТ: задания по аудированию — требования и опыт

В статье дана характеристика заданий по аудированию отечественной системы оценки уровня владения языком в функциональном аспекте. ҚАЗТЕСТ создан для оценки уровня языковых компетенций жителей республики и иностранных граждан по казахскому языку в соответствии с принципами и требованиями международных тестовых систем. Указанная система включает тестовые задания по четырем видам речевой деятельности — говорению, аудированию, чтению и письму. Авторы подчеркивают, что тестовые задания выполняют функцию не только оценки уровня владения языком, но и функцию совершенствования знаний по языку, таким образом, актуальны не только для обучающего, но и для изучающего язык. Существуют определенные требования к тестовым заданиям по каждому блоку. Для аутентичных текстов по блоку аудирования особо важны восприятие и понимание, поэтому огромную роль играют активный, рецессивный, потенциальный словарный запас, способность к языковой догадке, память изучающего язык (тестируемого). Система ҚАЗТЕСТ использует разные типы классификации понимания. Правильному пониманию тестовых заданий по аудированию способствуют лингвистические и экстралингвистические (психологические, социально-культурные, технические) факторы. Анализируя систему ҚАЗТЕСТ, авторы приходят к выводу, что соотношение тестовых заданий ҚАЗТЕСТ по всем блокам с программами образовательных организаций и учреждений республики станет одним из рычагов поддержания и расширения сферы функционирования государственного языка.

Ключевые слова: оценка языковых знаний, задания по аудированию, понимание, словарный запас, языковая догадка.

A.S. Adilova, Z.N. Zhuyntayeva

KAZTEST: listening tasks — requirements and experience

The article describes the listening tasks of the domestic system of assessment of the level of language proficiency in the functional aspect. Kaztest was created to assess the level of linguistic competences of residents of the Republic and foreign citizens in the Kazakh language in accordance with the principles and requirements of international test systems. System includes test tasks on four types of speech activity — speaking, listening, reading and writing. The authors emphasize that test tasks perform not only the function of assessing the level of language proficiency, but also the function of improving language knowledge, thus, are relevant not only for the teacher, but also for the learner of the language. There are certain test job requirements for each unit. For authentic texts on the listening block, recognition and understanding are especially important, so active, recessive, potential vocabulary, ability to language guess, memory of the learning language (tested) play a special role. The KAZTEST system uses different types of understanding classification. The correct understanding of audit test assignments is influenced by linguistic and extralinguistic (psychological, socio-cultural, technical) factors. Analyzing the KAZTEST system, the authors conclude that the correlation of KAZTEST test tasks in all blocks with the programs of educational organizations and institutions of the republic will become one of the levers for maintaining and expanding the sphere of functioning of the state language.

Keywords: evaluation of language knowledge, audit tasks, understanding, vocabulary, language guess.

References

- 1 Qaztest. *kazakhtest.kz*. Retrieved from <http://kazakhtest.kz> [in Kazakh].
- 2 Kuzzekova, Z.S., Pazylova, G.S. & Abdirasylov, E.K. (2009). *KAZAKH TILI testileu teoriasy men praktikasy [Kazakh language theory and testing practice]*. Almaty: Khuszholy [in Kazakh].
- 3 Karton, A.S. (1976). Rol dohadki v protsesse polzovaniia yazykom i v protsesse obucheniia yazyku [The role of guesswork in the process of using the language and in the process of learning the language]. *Metodika prepodavaniia inostrannykh yazykov za rubezhom — Methodology for teaching foreign languages abroad, Vol. 2*, 180–183 [in Russian].
- 4 Zabolotskaya, A.R., & Madyakina, N.Yu. (2018). Yazykovaia dohadka i ee formirovanie u studentov neiazykovykh spetsialnostei [Language guess and its formation in students of non-language specialties]. *Kazanskii lingvisticheskii zhurnal — Kazan linguistic magazine, Vol. 1, 2*, 99–109 [in Russian].
- 5 Ingve, V. (1965). Hipotesa hlubiny [Depth hypothesis]. *Novoe v zarubezhnoi lingvistike — New in foreign linguistics*. Moscow: Prohress [in Russian].